

Kasutoovad askeldused

Kui vihm on kõik õied ära närtsitanud ning väljas märg ja külm, ei taha enam välja minna. See pidev aias askeldamine hakkab ära tüütama!

Ometigi on sügisel vägagi kasulik aias toimetada. Sest nüüd saab ära teha palju selle heaks, et aiaga oleks järgmisel suvel vähem muret ja rohkem rõõme, s.t taimed terved ja kahjureid vähem. Pidev võitlus haiguste ja kahjuritega on ju aiapidajate peamine mure, mis kauneid suvepäevi tumestab.

Tark aednik teeb ennetavat tõrjet ega hakka tegutsema siis, kui suur häda juba käes. Näiteks pole paljud kuulnudki liimpüünistest, mis on aiaärides müügil. Nendega on viljapuu tüvel väga lihtne juba sügisel kinni püüda suur hulk talvituma suunduvat kahjurputukatest.

Kui te enne naersite naabri üle, kes õunapuude tüvedelt sammalt kraapis – kas muud pole tõesti enam teha? –, siis tasub sama endalgi ette võtta. Sel leparast, et samblateki all on pahategijatel mugav pelgupaik.

Kui viitsite kummardada ja viljapuude alt üles korjata kõik riknenud viljad, need maa sisse kaevata või tulle visata, siis olete lahti saanud lugematul hulgal haigustekitajatest.

Lihtne ja samas tõhus nipp aia tervise hüvanguks on seegi, kui kaevate läbi marjapöösaste alused, et mulla sisse pugunud kahjurite talvitumine ära rikkuda.

KAJA KURG

LUGEJA KÜSIB

Kas kartuli-lehemädanik?

INGMAR MUUSIKUS

Juuli algul muutusid lehtede rootsud pruuniks. Eriti oli see 'Vineta', 'Arielle' ja mitme teise varajase kartulisordi lehtedel näha. Peagi leheroots murdus ja paar nädalat hiljem kogu lehestik kuivas. Naaber ütles selle süüks olevat lehemädaniku. Kas on see tõsi? Pikka aega oli ju kestnud kuiv ja soe ilm, mis lehemädanikule ebasoodne.

Vastab
VÄINO PALLUM

Tõepoolest oli tegemist kartulikasvatajatele suurt meeolehärmi põhjustava haiguse – kartuli-lehemädanikuga, mida tekitab vetikseen *Phytophthora infestans*.

Paljudele kartulikasvatajatele on tuttav lehemädaniku tüüpiline haiguspilt – leheaärtel ja tippudel šokoladipruunid kuni pruunikashallid laigud, mille äärtelehtede alaküljel suure niiskuse puhul valkjas lülieoskandjate kirme. Üldiselt teatakse, et haigusetekitaja seen tahab oma kasvuski ja arenguks niisket ja jahedamapoolset ilma.

Viimastel aastakümnetel on levinud aga ka patogeeni tunduvalt agressiivsemad tüved, mis ei vaja oma elutegevuseks enam suurt niiskust. Samuti levib nüüd lehemädanik palju laiemas temperatuurivahemikus kui varem. Selletõttu siis ka varajane ja kuivade ilmadega lööbimine.

Kuival ajal ilmneb haigus peamiselt hallikaspruunide laikude ja vöötidena liitlehtede rootsudel ja võrsete tipul, kuid ka kartulivarrel. See on nn lehemädaniku varrevorm. Leheroots, sageli aga ka varred murduvad ja lehed kuivavad.

Enamasti saab lehemädanik alguse haigetest seemnemugulatest, kus patogeen talvitub seeneniidistikuna. See seeneniidistik nakatab idusid ja edasi tervet taime.

Nakatunud taimedel tekivad olenevalt õhutemperatuurist kas koniidid (lülieosed) või zoosporid (rändeosed).

Esimesel juhul, s.o lülieostega, kulgeb haigus suhteliselt aeglaselt. Jahe da ilma korral moodustunud rändeosed tekitavad aga lehemädaniku kiire arengu.

Eriti soodsalt mõjub haigusetekitajale jahedate ja soojade ilmade vaheldumine suure õhuniiskuse juures, mis kestab vähemalt 4–5 tundi nagu näiteks tugeva kaste puhul. Niisuguses olukorras võivad kartulipealsed hävida 5–7 päevaga.

Kartuli-lehemädaniku varajase esinemise põhjuseks võivad olla ka mullas talvitunud patogeeni oosporid (munaseosed). Need sugulisel paljunemisel tekkinud paksukestalised eosed on vastupidavad ebasoodsatele keskkonnatingimustele ja nad suudavad säilida mullas ka ilma mugulata.

Soovitan kasutada haigusevaba kartuliseemet ja valida kasvatamiseks lehemädanikukindlaimaid sorte.

Neile potipõllumeestele, kes ei tee keemilist tõrjet lehemädaniku vastu, sobivad kodumaised keskvalmivad kartulisordid – 'Juku', 'Piret', 'Reet', 'Maret' ning hilisemad sordid 'Ants', 'Anti' ja 'Ando'.

Väga oluline on vältida kartuli kasvatamist kaks aastat järjest ühel ja samal kohal. See vähendab tunduvalt mulla kaudu nakatumise võimalust.